EL DAVALLAMENT DE MALLORCA, UNA PARALITÚRGIA MEDIEVAL

per GABRIEL LLOMPART

Una de les peces de teatre medieval que ha mostrat més vitalitat en el decurs de la història de la pietat popular mallorquina és l'anomenada *Davallament* que, en forma senzilla i esquematitzada, ha arribat fins als nostres mateixos dies.[1]

En el decurs de la litúrgia del Divendres Sant a la Seu de Mallorca encara avui dia hi ha el moment solemne en què dos preveres, pujant a dues escales arrimades a la Creu, en la qual hi ha fixada, davant l'altar major, una imatge articulada de Jesucrist, la baixen amb tota reverència perquè pugui ésser objecte, cap al tard de la processó, de l'enterrament, en el qual és dipositada en el monument sepulcral.

La cerimònia és duta a terme d'una manera impressionant a la vila de Pollença, on en un pujol unit al poble per unes llargues escalinates —tan llargues en escalons, es diu, com dies té l'any—, l'anomenat «Calvari», es fa un sermó en el decurs del qual és desclavat també i davallat de la creu el cos del Senyor, a la caiguda de la tarda, a fi que immediatament pugui ésser portat en solemne processó, contemplada per tot el poble i per milers de turistes i visitants, fins a l'església parroquial, en la qual a continuació té lloc el Sermó, devotament escoltat, de la Soledat de Maria.

Sembla que durant aquest darrers anys hagi cobrat importància aquest acte i àdhuc hagi exercit la seva influència damunt altres pobles, com és ara el cas d'Artà, que ha començat així mateix a celebrar el *Davallament* a l'aire lliure, en el recinte encastellat

1. L'estat actual de la recerca entorn al Davallament de la Creu a Catalunya i especialment a Mallorca es troba al present en JOSEP MASSOT MUNTANER, *Notes sobre la supervivència del teatre català antic* etc., a *Estudis Romànics* 11 (1962) 49-101 i en JOSEP ROMEU FIGUERAS, *Els textos dramàtics sobre el Davallament de la Creu a Catalunya i el fragment inèdit d'Ulldecona*, id., 103-132. ANTONI PONS, *El Davallament de Jesús a la Seu de Mallorca el Divendres Sant*, a *Semana Santa en Mallorca* 1957, s. p., i MIQUEL BOTA, *El Davallament*, id., 1958, s. p.

del turó que el domina i que està presidit pel temple de la Mare de Déu de Sant Salvador.

La forma en què es celebrava a Menorca la dita cerimònia la refereix Ferran Martí amb els termes següents:

> «Una forma impresionante de la devoción de los antiguos menorquines a la Pasión del Redentor fue la función denominada "S'Endavallament"», realizada en tiempos pasados en muchas iglesias de Menorca en la tarde del Viernes Santo.
>
> Dos sacerdotes, revestidos de alba y cíngulo, representando a Nicodemo y a José de Arimatea se arrodillaban a los pies de la imagen de la Virgen Dolorosa y cantando en latín una melodía muy antigua y patética, solicitaban licencia para desclavar de la cruz a Jesús muerto. Así lo hacían luego, y siempre cantando, bajando con ayuda de una escalera y una toalla la imagen del Crucificado, que tenía los brazos articulados para este menester. Una vez descendido, colocaban el divino cadáver en el regazo de la Dolorosa hasta la hora de la procesión del Santo Entierro.» [2]

Val la pena de recollir aquest extrem: els dos preveres que baixaven el cos mort del Senyor cantaven una antiga tonada en llatí. Encara, segons notícies orals, al començament del segle a la parròquia de Sóller se celebrava dins l'església la cerimònia del *Davallament* amb el ritus que hem vist al·ludit, però amb el cant en llatí.

M'escriuen Guillem Colom i Miquel Arbona, excel·lents coneixedors de la història viscuda del seu poble: «Els dos primatxers del cor de la parròquia eren els encarregats de desenclavar la figura del Crist. Vestien camis i portaven un mandil morat, cantaven alternant amb el cor i donaven els cops de martell per treure els claus a compàs amb la música... Era en llatí, la lletra, de la qual només puc recordar les paraules: *Festinate! Properate!*, acompanyades d'unes marcades notes del contrabaix, car l'acompanyament era a tota orquestra».[3]

Ens consta que a Sóller aquesta representació es va introduir l'any 1751 per autorització del bisbe Llorenç Despuig, en la forma que era acostumada a la Seu, amb música, amb la mateixa lletra, però amb diferent solfa.[4] I també sabem que Felanitx va seguir la manera de fer catedralícia a partir del 1759.

Cal preguntar-se per quines raons aquesta paralitúrgia tenia lloc en llengua llatina. Tot té la seva història.

2. FERNANDO CAMPS MARTÍ, *Estudio de la antigua religiosidad menorquina*, a *Revista de Menorca* 63 (1972) 9-78, esp. p. 42.
3. Carta de D. Guillem Colom, del 3-10-1974.
4. Citació verificada per MASSOT, l. c., p. 78.

A l'Arxiu Capitular de Mallorca (S. III, caixa 32, núm. 21), es conserva un petit i incomplet «dossier» que ens dóna raó de com es va canviar, a la catedral de Mallorca, la llengua del tradicional *Davallament*, passant-la del català inicial al llatí ulterior, esdevingut avui cerimònia muda. Ajudats de les *Actes Capitulars* que expliquen cronològicament el desenvolupament del procés, diguem quatre paraules sobre el mateix.

Existia a l'illa, entre altres peces de teatre litúrgic, un *Davallament*, inclòs en el manuscrit 1139 de la Biblioteca de Catalunya i publicat, segons ell, per Gabriel Llabrés, el seu descobridor.[5] L'especialista Josep Romeu el jutja —creiem que justament, pel que direm— de la segona meitat del segle XV.[6] Era el que se celebrava a mitjan segle XVII a la Seu de la Ciutat de Mallorca. Són les anomenades *Cobles del Davallament de la Creu que's fa cade any en la Seu de Mallorca.*[7]

El bisbe Pere de Alagón, que pontificà a la diòcesi entre 1684 i 1701, va prohibir la celebració del *Davallament*, en la forma acostumada, d'una manera una mica aspra, com ho ha documentat Dom Josep Massot: manament als fusters que deixin de construir el cadafal del *Davallament* el 13 d'abril del 1691, manament al sotsobrer de la Seu que faci cessar l'obra del cadafal i, per fi, manament al mestre de capella perquè impedeixi als seus músics l'acostumada representació...[8]

Analitzant les resolucions capitulars es veu venir el temporal de més lluny i es comprèn que els manaments en qüestió representin el moment més rancorós de la qüestió.

La primera volta que es fa menció del problema i s'endevina una divisió d'opinions és al final de febrer (21-2-1691). Diu el relator capitular:

> «Fonch proposat que se ha tingut noticia per vias indirectas que lo Illm. Sr. Bisbe en lo Edicte Pastoral ha ajustat que no se fassen representacions en lengua vulgar de cosas sagradas en las iglesias, *nec etiam* el *Devallament* en la Iglesia Cathedral, *sub poena excomunicationis latae sententiae ipso facto incurrendae. Ex habito tractatu fuit conclussum* que se fasse.»[9]

Però el cop rebut s'anava covant. El 2 de març el Capítol acorda de demanar parer als advocats, els quals responen el 30.[10] El

5. Citació verificada per MASSOT, 1. c., p. 79.
6. ROMEU, 1. c., p. 111.
7. Publicades per GABRIEL LLABRÉS, a *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana* 2 (1887-1888) 53-55.
8. MASSOT, 1. c., pp. 100-101.
9. RC (=*Resolucions Capitulars*) 1687-1694 ff. 234v-235.
10. Id., f. 236, f. 239.

6 d'abril el canonge Martorell s'entrevista amb el Bisbe i el dia 13 hom acorda i determina fer una seriosa representació al mateix:[11]

> «Que se fassa embaixada al Ill. Sr. Bisbe per medi de dos senyors canonges representantli les noticies que se han tingut, si bé el Molt Illustre y Revd. Capitol no hi dona ple credit de que haje volgut innovar su Illma. en la catedral tal cosa sens el consentiment del Molt Illustre Capitol, haventse acostumat sempre desde la fundació de la present catedral ordenar en esta iglesia lo espectant al govern de ella *cum consensu capituli et episcopi* y foren elegits los senyors canonges Martorell y Serralta, los quals anaren a donar la embaixada a su Illma. y havent tornat han fet relació que su Illma. ha dit que manaría llevar del Edicta Pastoral el dit precepte y excomunicació pero que tenia antés que le dita representació en llengua vulgar, encara que en los principis molt pia al present dona ocasió de algunes irreverencias a la iglesia, per lo que en les altres iglesies catedrals se havia llevat y així que estimaría molt que el Molt Illtre. Capitol prengués resolució sobre esta materia, de manera que es fes sens representació en vulgar sinó en altre forma que donàs mes motiu a devoció.
>
> »La qual resposta oida *fuit conclusum:* Que concurriria el Molt Revd. Capitol a tot lo que sia a major honra y gloria de Deu Nostre Senyor y devoció al poble y discorrerien los medis mes proporcionats y dits senyors participen esta resolució al Illm. Sr. Bisbe.»

Arribats a aquest punt i tenint en compte les prohibicions fetes pel bisbe abans alludides en concret i publicades per Dom Massot:

> «Habito tractatu sobre los mandatos penals fets de orde de su Illma. y Revma. del Sr. Archebisbe Bisbe de que nos fasse devallament al mestre de capella y mestre Bartomeu Sart fuster, mestre major, sots obrer y altres, *fuit conclusum* que se presenti la appellació a su Illma. Revma. y juntament se participa esta novedad a su Illma. del Sr. Virrey y se li done part de que dit Sr. Bisbe ha innovat y foren elegits para donarli recaudo los Senyós Canonges Genestar y Serralta y retornats feren relació haver donat dit recaudo a sa Illma. del Sr. Virrey y posat en sa noticia dita novedad.
>
> »*Deinde fuit conclusum* que se escrigue esta novedad a Sa Magestat representantle a Sa Magestat en lo millor modo aparegue mes convenient sense demanar el que es servesca Sa Magestat no imbiar el nebot del Senyor Bisbe per Virrey de Mallorca.»[12]

El 20 d'abril els canonges decidien passar l'assumpte als advocats i encarregar als canonges Descatllar i Bennasser la seva su-

11. Id., f. 241.
12. Id., f. 241.

pervisió;[13] tot acabava momentàniament amb un memorial redactat per l'advocat del Capítol Catedralici, llegit i aprovat el 25 de maig; hom acordava remetre'l a l'agent de la cúria romana.[14] El dia 11 d'agost la Sagrada Congregació pregava al bisbe Alagón que informés sobre la dissensió —una més de les que, per raons litúrgiques, havia tingut, en el seu pontificat, amb el capítol— informe que al present desconeixem.

Però era evident que l'assumpte havia de trobar una solució viable, perquè el poble defensava la celebració. I entretant l'afer es complicava. El rei Carles II havia escrit el 25 d'octubre de 1691 al capítol dient-li que estava molest per les desavinences amb el Bisbe.[15] El Capítol, en la imminència de la Setmana Santa de 1692, es reunia el 18 de febrer i en parlava. I el 27 s'acordava que els canonges protectors dels Aniversaris anessin a tractar l'assumpte del *Davallament* amb el Bisbe, posant-li un monitori i una carta de la Sagrada Congregació.[16] El 26 de març es repeteix aquesta decisió, que sens dubte no s'havia dut a terme, i per fi es va obtenir una intel·ligència entre ambdós estaments: el capítol i el Bisbe. Es veu que hom compongué una nova forma de *Davallament*, la qual fou llegida i aprovada en capítol i, presentada al senyor Bisbe pels canonges Mir i Serralta, aquest l'aprovà i donà per bona.[17]

Tenim l'esbós segons el qual fou ordenada la celebració del *Davallament:* una representació amb personatges i imatges; els primers, Sant Joan, Nicodem i Josep d'Arimatea; i els segons, les figures del Crucificat i la Dolorosa. Això, d'una banda; de l'altra, una trama reeixida del cant de l'evangeli i d'himnes i de motets, tot en llatí, segons hom pot veure en l'original que donem a continuació:[18]

> «La forma con que se podrá hazer el Descendimiento es la siguiente: Se formará el tablado poniendo la imagen de Nuestro Señor Crucificado y la imagen de la Virgen con manto azul, según lo manda la Sacra Congregación.
>
> »Saldrá la capilla de los músicos del coro.
>
> »El que representará San Juan, vestido de diácono, con una palma irá al pie de la cruz y los músicos se partirán en dos coros.
>
> »Joseph y Nicodemus, con su traje acostumbrado, baxarán de ambos coros con dos tiples que les seguirán mientras se canta en los coros el evangelio de San Juan empezando: "Post haec autem rogavit Pilatum Joseph ab Aritmathea, etc." hasta la cláusula "erat autem, etc."

13. Id., f. 242.
14. Id., f. 245.
15. Id., f. 272-272v.
16. Id., f. 272v.
17. Va ésser el dia 1 d'abril del 1692; id., ff. 275-276.
18. És al dossier mencionat, caixa 32, núm. 21/27.

»Y acabado este evangelio empeçará San Juan el llanto de Nuestra Señora "Stabat Mater dolorosa" y le continuará el coro de los músicos, como se contiene en las vísperas a Nuestra Señora de los Dolores.

» Y acabado este himno irá acomodando las escaleras y cantarán los músicos "Popule meus, etc.", según está en la solemnidad al Viernes Santo y, acabado, cantarán los músicos: "Crucem tuam adoramus, Domine, etc."

»Después subirán Joseph y Nicodemus las escaleras y cantarán los músicos "Crux fidelis, etc." y después dichos cantarán juntos: "Pange, lingua gloriosi lauream certaminis" y responderá la capilla: "Crux fidelis inter omnes, etc." y alternarán según el misal.

» Y acabado esto se pondrá la imagen de Nuestro Señor sobre el altar que estará al pié de la cruz delante la imagen de Nuestra Señora y cantarán los músicos al primer coro: "O vos omnes, etc." y acabado ésto cantarán quatro músicos: "Doleo super te fili mihi" que es una composición romana muy devota; y después otro motete: "Ploremus omnes, etc." y se concluirá con las últimas cláusulas del evangelio en que se havía empeçado: "Erat autem, etc."»

Així, com es veu, va quedar resolta, de moment, la polèmica iniciada pel Bisbe, que volia impedir que la representació en llengua vulgar, en principi «molt pia», no degenerés abusivament en irreverències, per a evitar les quals la solució va ésser transportar tota la representació de la llengua catalana a llengua llatina.

Passaren uns quants anys. Va partir el Bisbe, i en un moment donat el capítol va trobar que convenia de donar una forma millor a la paralitúrgia, perquè, tal com havia estat embastada en temps de monsenyor Pere d'Alagón, les presses de la improvisació no havien permès de perfeccionar suficientment la cosa. El dia 4 de març de 1705 trobem en el llibre de *Decisions Capitulars* l'incís següent:[19]

«*In primis* proposa lo senyor canonge [Antonio] Castillo que, segons les determinacions capitulars del any 1692 per ajuste de les controversies ab lo senyor bisbe sobre lo que antiguament se cantava el Divendres Sant en la funció del *Devallament* se recopilaren diversos hymnes y motets ab los improperis et alias que actualment se canten y encara que cada cosa de per sí sia molt bona pero com foren recopilades repentinamet y no son *ad rem* parex que dexa V. S. lo arbitre a qui volgués posar en bona forma tan devota funció y com haje hagut persona qui ha fet un *Devallament* molt a propòsit y està ja posat en bona música si Su Señoría donave llecencia de posarse en execució se cantaría, el qual llegí y es del tenor seguent (...)»

19. RC (1705-1716) ff. 4v-7.

Aquí es va llegir efectivament una composició, de la qual l'arxiver capitular actual, el doctor Rafel Caldentey, ens ha deixat consultar una edició publicada en fullet l'any 1749 i que nosaltres donem en apèndix. La coincidència del text llegit el 1705 i del publicat el 1749 és substancial menys en el que es refereix a les explicacions del cerimonial que són més explícites, com és lògic, en el segon cas.

Acabada la lectura del doctor Castillo, el capítol la va aprovar perquè fos cantada en endavant a la catedral de Mallorca.

Mes la importancia del «dossier» de què hem parlat no acaba aquí. Perquè en la necessitat que es trobava el capítol de proporcionar informació a Roma per a defensar el seu parer en contra del bisbe Alagón, reuneix material sobre la forma en què se celebrava alhora el *Davallament*, del qual porta un text, que també donem en apèndix i que és l'equivalent a la consueta 21 del manuscrit Llabrés, la qual porta algunes dates, com són les de 1597 i de 1599. A més del text ofereix un dibuix en el qual es veu tot el cor antic de la Seu mallorquina amb els cadafals en forma de creu, sobre els quals actuaven els diversos grups d'actors de la vella consueta (fig. 1). Aquest croquis és de bastant interès, encara que no podem saber de quin temps data en la forma expressada. La redacció del text, pensa Romeu, és de la segona meitat del segle XVI, amb elements a la darrera part que poden datar de la darreria del segle XV.

Efectivament, Dom Josep Massot ja advertia que el problema del teatre paralitúrgic havia estat sempre conflictiu i que el 1470 s'havia donat l'ordre que cessessin en tota la diòcesi les representacions, exceptuades les que s'acostumen de fer a la Seu el Divendres Sant: es tracta sens dubte del *Davallament*.[20] Una còpia inclosa dins el «dossier» de 1691 ens parla d'una nota de la consueta catedralícia del 3 de juny de 1463, anterior, per tant, a la prohibició esmentada, i en la qual una comissió especialment nomenada decideix sobre el moment en què s'ha d'insertar la paralitúrgia —després del novè responsori de Matines del Divendres Sant— i sobre els personatges que han d'intervenir per fer el plant davant el senyor crucificat: Sant Pere, Sant Joan, Santa Maria, Santa Magdalena, *Maria Jacobi* «et ceteri», i finida la representació del plants («facta representatione planctuum») el cor continuarà l'ofici de *Laudes*. És llàstima que el text —que també donem en apèndix— no sigui més explícit. Malgrat que no ho sigui, sembla que cal entendre que el terme *Plants* ha d'ésser considerat com a possible sinònim del terme *Davallament*. També donem al final un «dossier» de les

20. MASSOT, l. c., p. 78.

dades sobre aquesta representació que ens ha estat donat pellucar dins els llibres de comptes (Clavaria) de la Seu.[21] Hi trobem la paraula *Davallament* esmentada ja els anys 1456, 1481, 1488, etc.

En canvi, els llibres de sagristia del final del segle XIV empren l'expressió de «Plant de les Maries», (1396), «bastiment que feu fer lo divendres sant per lo plant de les Maries» (1397).[22] Jo crec que és el mateix, perquè, per exemple, de passada, el 1481, en què, com hem dit, hi havia hagut *Davallament*, es paguen uns adobs del Crucifix, «al qual lo die del divendres sant faent la representació de les Meries trencaren lo bras e los dits de la mà», i, a continuació, s'afegeix que també hom pagà a Rafel Moger pintor per «adobar e daurar la diadema del Crucifixi, la qual havien trencade lo die del Divendres Sant com feren lo Devellement de la Creu».[23]

És possible que la refosa del text del *Davallament*, que Romeu calcula que hom va fer sobre l'original de la segona meitat del segle XV, es refereix a la que per ventura fou ordenada quan la comissió del 1463 va intervenir oficialment per a una representació que assolia en aquell temps un èxit tan gran, que el 1478 el bon mestre fuster major Martí Salort va haver d'entretenir-se a «adobar lo cor e fer peges a mols banchs que havian trencats el die del Divendres Sant per ocasió de les representacions que féren».[24]

Sigui el que sigui, les dades del clavari ens mostren el que cobraven pel cant Sant Pere, Sant Joan i Santa Maria, que eren els qui tenien els papers més llargs; tenim notícies de còpies de text (1453), de batutes de director (1514 - 1515), de barbes per als personatges (1485, 1503), de diademes argentades (1503), de capells per a Sant Pere (1504, 1514), d'esmolar el ganivet d'aquest (1485, 1504, 1538), i no parlem de dons de parells de guants, que potser eren un regal als actors (1485, 1488, 1499, 1504, etc.).[25]

Queda el problema, veritablement important, de la possible antiguitat a què remunta el disseny del cadafal de 1691. No ho sabem. Però seríem partidaris de fer-ho pujar molt amunt, tenint en compte els materials que com de passada són citats en els comp-

21. G. LLOMPART, *La fiesta del «Corpus Christi» y representaciones religiosas en Barcelona y Mallorca* (siglos XIV-XVIII) a *Analecta Sacra Tarraconensia* 39 (1967) 25-45 i, abans, FELIPE GUASP, *Funciones de Semana Santa en nuestra catedral*, a *Almanaque para las Islas Baleares* (1885) p. 46, donen dades sobre el nostre tema. Vegeu en aquest darrer: «Item doní a mossen Bartomeu prevera per lo bastiment que feu fer lo divendres sant per lo plant de les Maries, així per lloguer de taules (...)».

22. Cf. la nota anterior.

23. LLOMPART, *La fiesta*, o. cit., p. 42.

24. ACM., *L. de fàbrica 1478*, f. 46.

25. Vegeu l'apèndix documental d'aquest article per a totes aquestes dades.

tes dels fusters medievals en el moment de pagar la feina anual de muntar l'escena del *Davallament* (partint, per descomptat, del principi d'equivalència del *Plant de les Maries* i del *Davallament*). Llavors entren en joc elements que sembla que s'adiuen amb el muntatge d'un escenari de trets estrets i prolongats, com és ara bótes i taules de venedors llogades. El 1391 «per aportar e tornar les taules del bastiment del Divendres Sant»,[26] el 1397 «per adobar la caixa de quen fan moniment per lo joch (esborrat) plant de santa Maria Magdalena»,[27] en el mateix any «per fer lo bastiment de les Maries»,[28] el 1485 «per fer los cadefals e per loger de bótes e taules de venería per lo Develament»...[29]

Podria ésser que en principi es fessin un o alguns punts eminents i que després hom els ajuntés pel corredor que es veu en el dibuix.[30] Potser hi haurà qui amb més coneixement de causa podrà fer més precisions mitjançant comparacions amb altres representacions de teatre eclesiàstic, que el que firma desconeix.

De tota manera, crec que poden resultar d'utilitat aquestes notícies recopilades de l'Arxiu Capitular de Mallorca, a través de les quals hom veu evolucionar la història d'una representació des de final del segle XIV fins als nostres dies, inserida dins les matines litúrgiques del Divendres Sant, amb cants en llengua catalana, que els temps barrocs no saberen comprendre i varen convertir en una cerimònia mixta d'imatges i personatges —l'únic femení, la Mare de Déu, que sempre havia estat un prevere, ara convertit en figura— i farcida d'himnes de la litúrgia llatina; va prendre després forma en una espècie d'oratori sacre mimat, del qual avui encara queda per edificació del poble (perduda la part compresa i rimada), l'emocional mimada, en espera potser d'un temps millor o com a testimoni d'un passat i lliçó per a un futur de la delicadesa que s'ha de tenir a no contrariar el sentit del poble, que estima una realitat seva.[31] De fet, em sembla, a Mallorca el resultat, natural-

26. ACM. *L. de fabrica 1391*, f. 21v.
27. ACM., *L. de sacristía 1397*, f. 41.
28. G. LLOMPART, *El Corpus*, o. cit. p. 42.
29. Apèndix II, *ad annum*.
30. No sé si he d'interpretar com un canvi escenogràfic o no la dada de RC (1584-1591) al 18-3-1586, f. 105: «In expositis ... super faciendo seu muntando los *cadafals* que fiunt die Veneris Sancti pro Misterio *del Devallament* comisserunt revrendis operaiis et protectoribus anniversariorum».
31. He d'advertir que els llibres de sèrie de la Seu de Mallorca comencen a finals del segle XIV. Ara faltaria saber quina relació hi havia entre aquest Davallament de la Creu i aquests Plants i el joc de les Tres Maries que tenim documentat per JOSEP RULLÀN, *Historia de Pollensa*, 1 (Palma, 1897-98) 291, el 1355, i, si no m'erro, per mi mateix, els anys 1349, 1355, 1383 i 1385: G. LLOMPART, *El Corpus*, o. cit., pp. 43-45, celebrats en el mercat de l'esmentada vila.

ment, combinat amb altres factors, ha estat que han desaparegut totes les representacions tradicionals de Setmana Santa, feta excepció de les restes del naufragi, la navegació anterior al qual hem intentat de perfilar en aquestes pàgines.[32]

32. Com es veu, no dono la història completa del *Davallament* a Mallorca que Dom Josep Massot fa uns anys demanava. Jo em vaig assabentar, per primera vegada, de l'existència del fons que he aprofitat fonamentalment en aquestes pàgines, per notícia oral del plorat amic Joan Muntaner, cronista de Palma; anys després l'article de l'amic Massot va despertar-me l'interès i vet aquí un aplec de dades per a fer el camí més planer.

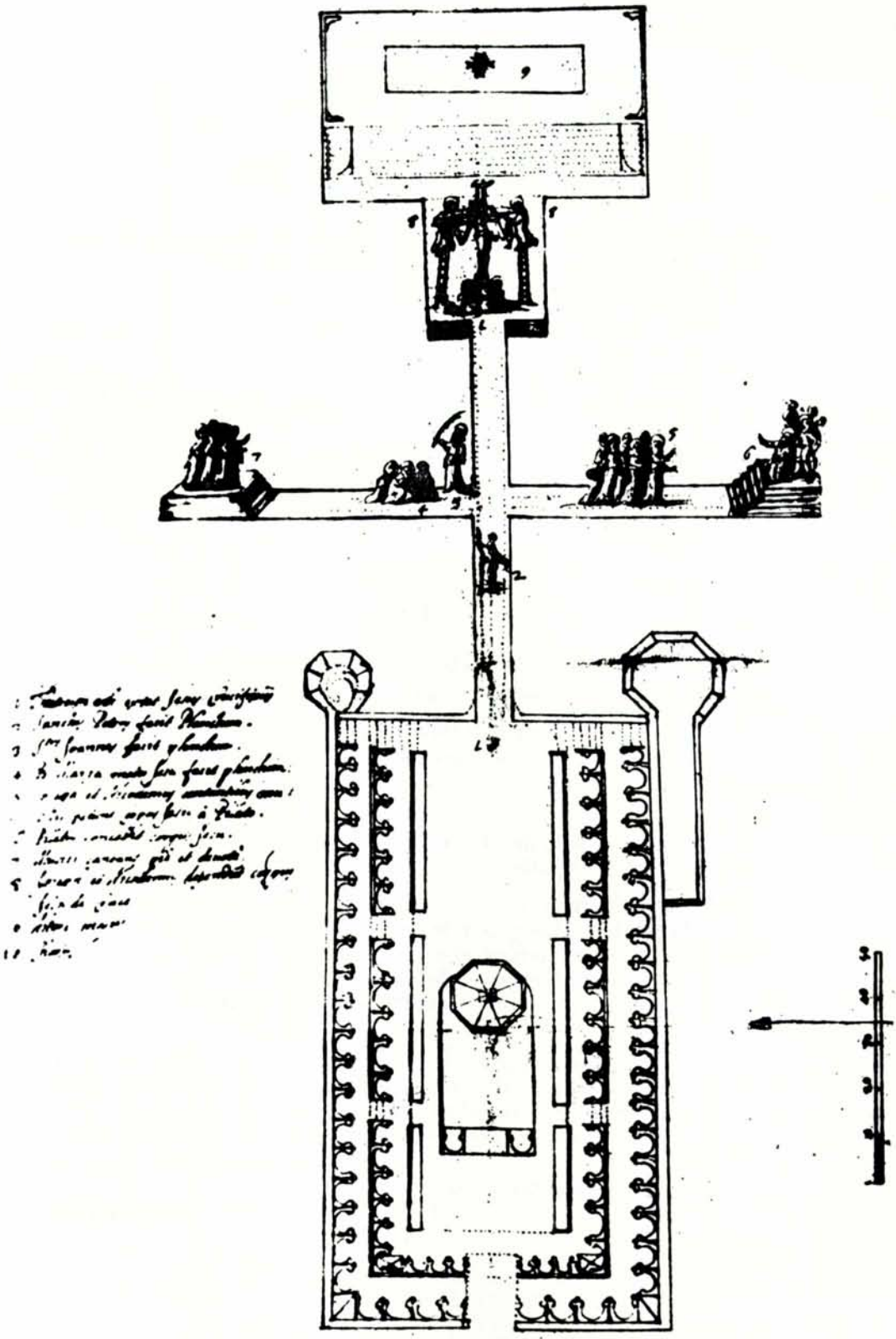

APÈNDIXS DOCUMENTALS

I

ENUMERACIÓ I DISPOSICIÓ DELS PERSONATGES QUE INTERVENEN EN LA REPRESENTACIÓ DEL «DAVALLAMENT», SEGONS EL CROQUIS DEL 1691.

1. Theatrum ubi extat Iesus Crucifixus.
2. Sanctus Petrus facit planctum.
3. Sanctus Ioannes facit plactum.
4. B. Maria, mater Iesu, facit planctum.
5. Joseph et Nicodemus cantantibus musicis petunt corpus Iesu a Pilato.
6. Pilatus concedit corpus Iesu.
7. Musici cantant pie et devote.
8. Joseph et Nicodemus descendunt corpus Iesu de cruce.
9. Altare majus.
10. Chorus.

I I

DOCUMENTACIÓ SOBRE EL DAVALLAMENT DE LA CATEDRAL DE MALLORCA, EXTRETA DELS LLIBRES DE COMPTES (1453-1540).

Item doní per paper per transladar la consueta dels entramesos del Divendres Sant e per los cartells e metreu tot en bell, tres s.

L. de clavaria 1453, f. 88

Item doní a nen moster e tres altres qui foren Josef e los qui feren al Divenres Sant lo devallament de la creu, vint sols.

L. de clavaria 1456 f. 49v.

Mes pos en date al mestre fuster de la obra de la Seu per los cadaffals del devayllament de le Creu per quant en aquest any alguns preveres feren la representació de le passió e fonch [manat] per mossen lo deguà que pagàs lo clavari per los dits cadaffals per la part dels aniversaris vint e quatre sols... I l. IIII s.

L. de clavaria 1481, f. 55

Mes pos en date que doní an el mestre fuster per loguer de posts e botas, xebions, port de tirar ditas cossas e de fer l'ort de gericó per quant lo bisbe de gracia feu fer la ssena e lo rev. senyor bisbe ab lo honorable capitol volgueren yo pagàs totes dites cossas, cordas per las cortines e fil de ampalomar e moltes cossas ab lo jornal de IIII homans, tres liures, dos diners.

Mes pos en data que fiu afabrir lo coltel de Sent Pera que costà dos sous.

L. de clavaria 1485, f. 55

Item dit die doní a nen Salort, mestra de le obra, per fer los cadefals e per loger de botes e taules de venería per lo develament lo die del Divendres Sant, tres liures.
Item dit die comprí per manament del honorable capitol cinch parells de guants a raó de dos sous e mig lo parell, per tot dotza sous e mig.
Item dit die doní a mestre Francí des gran per loger de dues barbes per lo develement vint dinés, dich II s. VIII d.

Id, f. 56

Mes pos en date que he dat a nen Salort, mestre de la obra, per los cadefals per lo Digous e lo Divendres, tres l.
Mes pos en date que he dat per manament del honrat capitol un parell de guants per Pilat, III s.

L. de clavaria 1488, f. 56

Item paguí a mestre Salort per fer los cadaffals per la ssena he davalement per manament del senyor bisbe, III l. XIIII s.
Item compri sis parells de guants, XVIII s.

L. de clavaria 1499, s. f.

Item he paguat a la Maria per lo Divendres Sant al devellament, IIII s. Yo Jacme Pasqual, alias Caldés, fas destimoni com mossen Antoni Custurer, prevera e clavari de la Seu, ha paguat sinch sous e mig a mestre Truyol, argenter, per fer un civelló a una correge d'argent que avia manlevade per lo devellament del Divenras Sant, lo qual civelló se perdé Fo a IIII de juny, any MDI.

L. de clavaria 1500, s. f.

Item he paguat per lo loguer de dues barbes per lo devellament, I s. Item he paguat a mestra Antoni Manascal... per el parell de guants per lo devallament, I s II d.
Item pagui a la Maria per lo devallament, IIII s.

L. de clavaria 1503, f. 78

Yo Johan Minguet prevera fas testimoni com mossen Luys Roig, prevera, ha rabuts vint sous, dich I l. de vos venerable mossen Antoni Custurer, prevera e clavaria de la Seu, e son per dues diademes argentades per los dos qui fan lo devallament. Fo a XV de abril, any MD y tres.

L. de clavaria 1503, f. 75 v.

Item mes fas testimoni yo dit com lo dit mosson Custurer a pagats dos sous e quatre d. per hun parell de aspardenyes de canem, per Sent Pera, per lo devalament, mes paguà sis sous a la Maria. Per tot vuyt sous e quatre diners per lo present any.
Item he paguat per VI parels de guants per lo devallament per lo present any, I l. II s.

L. de clavaria 1504, f. 73v.

Yo Johan Blanch prevera fas testimoni com mestra Andreu Salort, fuster, ha rabuts quorante sous, dich II l. da vos moson Anthoni

Custurer, clavari dels aniversaris de la Seu e son per los cadafals del davallament e son per la sagone festa del presente any, II l.
Item he pagat per la festa del Divenres Sant per lo devallament que toca a mí, dit clavari, e fo present any dich per la sagona festa de dit any, a le Maria IIII s., a Sant Pere II s. VI d., hun parel d'esperdenyes e per afebrir e fer guaspa al coltel de Sant Pere, II s. VI d. Per tot IX s.
Yo Gabriel Vaquer prevere fas testimoni com moson Antoni Custurer, clavari, ha donats vint sous a mestre Bernat Oliva, pintor, per un capell e barba per lo personage de Sent Pere per lo devallament. Fo lo present a III de agost any dit I l.
Yo Antoni Armengol, prevera, fas testimoni com mosson Toni Costurer, olim clavari de la Seu, a pegat hun ducat, dich I l. XII s. a mestre Antoni Fe, ferrer, per gorniment e tanquadura que a feta a huna caxa a hon stan molts ornaments per las festas de Nadal devalament de la creu e de Corpochrist. Fo a XVIII de gener, any MD i sis.

L. de clavaria 1504, ff. 76, 76v, 77

Item pos que doní a mestre Tarades pintor per dobar la barbe dal Pare, tres sous.
Item pos hun sou, per huna verga per lo qui mane la cunsueta dal davalament de la creu.
Yo Luis Valero, prevere, fas testimoni com lo venerable mossen Joan Mir, prevere, clavari de la Seu de Mallorca, ha donats a nan Cosme Damià quatre sous, son per lo personatge de la Maria del Divenres Sant. Escrit de mà mia a XVIII de abril del any del present llibre.
Io Miquel Veyn, prevere, he rabut contants de vos mosen Johan Mir, prevere e clavari de la Seu tres sous, son per lo personatge de Sant Johan del devalament de la creu. Son a XXIII de abril MDXV.

L. de clavaria 1514, s. f.

Item pos per lo cost de huna vare per lo qui porta la cunsueta dal Divendres Sant, I s.
Io Barnadí Bisquere, prevere, he rabut contants de vos venerable mossen Johan Mir prevere clavari de la Seu deu sous e... diners son per lo personatge dal Pere, so es per guans e per les esperdenyes per lo davalament de la creu. Son per l'any MDXV.

L. de clavaria 1515, s. f.

Jo, frare Antoni Oller, confés aver rebut de vos mosson Pere Ysern, prevere y clavari de la Seu, VI s. e son tant per sous com per dinés per lo Sant Johan del davallament. Fo a X d'ebril, any del present libra.
Yo Bernadí Bisquara, prevera, atorch aver rabut da vos mossen Pere Ysern prevera, clavari l'any present, per lo personatge de Sant Pere, vint sous. Fo a XXVIII de mars, any del present libre.

L. de clavaria 1521, s. f.

Mes doní per lo loguer de dues barbes per los qui pujaren al davalament, so es mossen Miquel Visens y mossen Tomaset II s.

L. de clavaria 1527, f. 41v.

Primo doní al reverent mosen Jeronim Visent, prevera, per fer lo plant del Pera per lo dia del Divenres Sant, ut moris est, XVI s.
Item doní a nen Parera per lo plant de la Maria, sis sous.
Mes doní a mosson Pera Gualmés prevera per fer lo plant del Joan [1] lo Divenras Sant, sis sous.

L. de clavaria 1529

Mes he pagat a mestre Bartomeu Roig, prevere, per fer un cap nou al dit personatge de Sant Pere vuyt sous e per afebrir lo coltell he pagat un sou, per tot, nou sous.

L. de clavaria 1538, f. 56v.

Mes he pagat a mestre Bartomeu Roig per la mitat del que se ha despés en adobar lo crucifixi serveis per dit deballament, ex provisione capitulari, tretze sous.

L. de clavaria 1538, f. 57v.

Mes doní a un prevere per fer lo plant de S. Pere en lo dit devallament, trenta dos sous.
Mes doní a un prevere per fer lo plant de S. Johan en lo dit devallament, sis sous.
Mes doní a un fedrí de la almoyna de la Seu per fer lo plant de la Maria, sis sous.[2]
Mes per fer afebrir lo colltell de Sant Pere I s., per fer encarnar un poch la testa de Sant Pere e per esperdenyes I s. e per guarnir la veyna de dit colltell de una launa de stany II s. Per tot, sis sous.

L. de clavaria 1540, f. 58v.

I I I

REVISIÓ OFICIAL DEL DAVALLAMENT DE LA SEU DE MALLORCA DE L'ANY 1463.

Còpia d'un escrit que hi ha en el *Liber ordinarius «consueta» vocatus* [3-6-1463].

Cum animadverterent Reverendissimus in Christo pater et dominus dompnus Didacus divina miseratione episcopus maioricensis cum suo honorabili capitulo quod altercationes et variae opiniones presbiterorum hujusmodi dioecesis quae circa divinum officium et re-

1. El 1522, Sant Joan va ésser «un frare de Sant Domingo». *L. de clavaria 1552*, s. f.
2. L'any 1570 (*L. de clavaria* corresponent, f. 61v.) i el 1585 (id. f. 54v.) cobraven els personatges: sant Pere, una lliura, deu sous; sant Joan, quinze sous; Pilat, sis sous; Maria, sis sous.

gulas consuetae versabantur de medio eorum tollerentur, disposuerunt, unanimiter et concordi animo et hoc modo qui sequitur: Providerunt ut hujusmodi differentiae altercationes sive opiniones et ceremoniae comitentur duobus canonicis dicti capituli ut predictas opiniones declararent definirent et in consueta in scriptis redigerent. Id circo nos canonici electi a predicto Revmo. Domino Episcopo et honorabili Capitulo comissarii correctiones et emendationes ac ceremoniiae infra scriptae his in scriptis redigimus. Et primo, omissis aliis, se trove un titol de lletra vermella qui diu: «In die parasceven» et omissis aliis, etc. diu: «Post prandium, pulsatis tabulis, ebdomadarius in eodem choro incipiat completorium et postmodum accesis cereis procedatur ad fasos ut in consueta continetur et post nonum responsorium fiat plantus passionis domini nostri Iesu Christi scilicet prius veniat unus presbiter indutus cum dalmatica in persona Sti Petri et faciat planctum ante crucifixum paratum in medio eclesiae et postea veniat alius sacerdos ex alia parte et faciat in persona Sti. Ioannis et inmediate alius sacerdos in persona Stae Mariae Matris Salvatoris et etiam alii presbiteri in persona sanctae Marie Magdalene et Marie Jacobi et ceteri et facta representatione planctuum omnes clerici sint in choro et dicant laudes et alia usque ad finem ut in die mercurii continentur».
ACM, Sala III, C. 32. Núm. 21/2.

I V

Còpia de la Consueta del Davallament de la Seu de 1691

Consueta del devallament de la creu de Christo Senyor Nostre.

Sant Pere

O dolorós, que faré?
Tota ma vida ploraré!
Desconsolat y mes que trist
axí he negat a Jesuchrist!
O variable y traidor,
dexar axí lo meu Senyor!
Com haguera altre servit
que d'ell qui es Déu so partit!
Be poria jo bravetjar
que ab ell volia mort passar.
Confús me resta molt greument
de haver comés tal mancament.
Bon dexeble li som estat
al temps de la prosperitat,
pero al revés mudant-se el temps
y dexar-lo tot fonch un temps.

No'l dexí que rahó en tingués,
ni que mal tractat m'hagués,
que ple poder me ha volgut dar
de obrir los cels y de tancar.
De aquests filats vells y dolents
vivia jo ab prou torments
y ell ham fet dispensador
dels cofrens de infinit tresor.
No'm resta mes sino morir
quant pens que ell ja mo dix ahir,
dient: Ans que'l gall sentiràs,
tres voltes tú me negaràs.
Bé fonc propheta vertader
y lo dexeble, mentider:
per un poch de por que tinguí
tant he perdut, o trist de mí!
Valent fuí si me hagués durat
quant l'hagueren pres y lligat;
arrancant aquest coltell meu
lleví l'orella a un juheu.
El Senyor dix: —Pere, que fas?
Car si fas mal, també n'hauràs.
Y com a Déu tot sobirà
a Malchus, la orella, tornà.

Va al peu de la creu i diu:

Perdó, perdó, Déu meu, deman
si be lo meu peccat es gran,
car per els peccadors sou vingut
y per dar als malalts salut.

Alses Sant Juan y volta la creu y trobant-se devant lo Crucifici diu a tò de plant:

O trist, perdut y sens conort
e perseguit per mala sort!
Dolor me lleva el sentiment
tal Senyor y Mestre perdent.

Abaxa del cadafal y essent baix diu al matex to:

O Mestra dolcs y que es estat
aquest cas de tal novedad!
Així'ns haveu dexat, Senyor,
com a ovelles sens pastor?
E si no que'ns heu volgut dar
a vostra mare per repar?
No crech que mes duràs lo mon
ni quantes creaturas son.

Acostas Sant Juan a Maria, qui ja està en el creuer, y diu-li:

Mare de Déu, Verge esforçau

y nostras dolors mesurau
si bé's mort lo que parís vos
para rembre los peccadors.

Diu Maria a to de plant:

O atribulada Maria
quant fort es lo treball greu;
puis he perdut fill y pare,
quin dolor es com lo meu?

Respon Sant Juan dient-li:

Anem, Mare, anem-lo a mirar,
ans que'l porten a soterrar;
puis mesurau lo dol que feu,
bé mostrau ser Mare de Déu.

Va la Maria envés la creu y diu:

O plena de amargura,
lo meu conort qui'n serà?
que el Redemptor de natura,
mon Fill, en creu, mort, està.

Acostes la Maria mes a la creu y diu:

Perdut he assí fill sens pare
consebut pel Sant Esperit,
engendrat del cel sens mare,
eternal y infinit.
O fill, bondad soberana,
quanta charitat mostrau:
per salvar natura humana
vos, en la creu, mort, estau.

Puja al cadafal y diu contemplant:

O fill meu, Senyor e Pare
que es estat assò de vos?
Com dexau a vostre mare
triste ab tants grans dolors.

Dit assò assentes al peu del Crucifici y venen los músichs, Joseph y Nicodemus que essent en el creuer diuen:

Puis Jesús perdut havem
condenat a mort tan dura
a Pilat lo demanarem
para dar-li sepultura.

Saludaràn a Pilat y li diràn ab música:

Senyor, vos no ignorau
com demà es festa a guardar
dons Jesús vos nos doneu
perque'l puguem soterrar.

Respon Pilat a to de Alme laudes:

Molt so content de otorgar,
nobles barons, lo que voleu;

donchs anau-lo a devallar
vosaltres matexos de la creu.
E donau-li lloch condecent
que sens dubte era home honrat;
mes per satisfer a mes gents
a dar-li mort so estat forçat.

Responen los músichs dient:

Del gran do que'ns haveu dat
gràcias vos ne fem, senyor,
segons nostra potestat,
vuy li serà feta honor.
Nos li farem sepultura
no tal com a ell pertany
puis la mort ab tanta cura
pren per nos ab tant afany.
Puis de nos es Redemptor
y per nos tant bé'ns procura
cade hu ab la pensa pura
donarà a ell la honor.

Van tots al cadafal y agenollats diuen:

O Jesús, Redemptor nostre,
sententiat sou a gran tort
per la culpa que no es vostre
en la creu vos penjau mort.

Joseph y Nicodemus fan-se cortesia. Diu Nicodemus:

Senyor Joseph, pujau primer
puis vos tal honra marexeu
y a Jesús, Déu vertader,
lo bras dret desclavareu.

Diu Joseph:

Nicodemus, vos no'm honoreu
mentres Jesús tinguem devant
que a ell sol honrar se deu
y devant ell res lo...
Ensemps los dos dret pujarem
tant quant porem devotament
y a Jesús, Déu vertader,
los braços li desclavarem.

Pujen los dos y tocant lo costat del Crucifici diuen los dos cantant:

Costat ubert de colp cruel
que fins al cor travessat ha
uberta ha la porta del cel
la qual lo vell Adam tancà.

Pujen y tocant lo cap diuen cantant:

Cap divinal y com estau
tot travessat fins al cervell:

los peccats de altri portau
ab turment y modo novell!

Posan la tovalla y prenen lo martell y las tenallas y trets los claus ab sos mandils en la mà diuen cantant:

O claus sagrats qui heu tingut
aquell que'l mon no pot tenir
del tresor de nostra salut
les claus son qui'ns poden obrir.

Abaxen-lo y posan-lo a la falda de la Maria y diu:

Les mans teniu foradades,
el costat de sanch vermell
tantes nafres vos han dades
que no parexeu aquell.

Luego encenen las atchas y començan maytines y després fan la processó qui va a S. Domingo y allí lo posan en el monument.
(Text paral·lel llatí: *Inde incenduntur intorticia et dicitur matutinum. Postea fit processio quae dirigitur ad ecclesiam PP. Predicatorum et ibi sepelitur usque ad diem Pasche in qua die venit cum processione clerus cathedralis item ad dictam PP. Predicatorum ecclesiam et cum alia Christi figura resurgentis redit processio ad cathedralem et ante ingressu fit [l'encontre?] Christi Domini cum Maria Matre jam letanti cum magna populi frequentia et devotione).*
ACM, Sala III, C. 32, Núm. 21.

V

TEXT LLATÍ DEL DAVALLAMENT, DE LA CATEDRAL DE MALLORCA, DEL 1705.

Depositio Christi Iesu Domini Nostri de Cruce,
in Ecclesia cathedrali majoricense, feria sexta
in Parasceve, decantanda.
Tiple primero, Tiple segundo, dos coros de músicos,
Joseph y Nicodemus.

Dispuesto el altar con la santa imagen de Christo Señor Nuestro pendiente en la cruz y los dos coros de músicos por su orden uno a cada lado de la capilla mayor y Nicodemus en medio del altar con los instrumentos para el acompañamiento a un lado y dará principio el tiple primero.

TIPLE I Y II Festinate, properate,
ascendite ad montem.
COROS: Festinate, properate.
TIPLE I: Festinate, properate,
ascendite ad montem,
ubi cernere est insontem

affixum patibulo,
ubi Rex coelicolarum,
ubi Iudex animarum
mortem iussu perpeti;
venite, videte,
dolete ac plorate.

COROS: Festinate, properate.

TIPLE II: Festinate, properate,
aspicite intenti

COROS: Festinate, properate.

TIPLE II: Festinate, properate,
aspicite intenti
quid actum sit portenti
in colle calvariae.
Ibi Iesu Nazarenus
dulcis, pulcher et amenus
heu! emissit spiritum.
Venite, videte,
dolete ac plorate.

COROS: Festinate, properate.

TIPLE I Y II A DOS: O vos, animae constantes,
condolentes et amantes,
accurrite celeres,
Ibi functum vita et truci
clavis alligatum cruci
exolvite vinculis,
deque ligno devolutum
ac aromatis imbutum
in sepulchro condite.
Venite, videte,
dolete ac plorate.

COROS: Festinate, properate.

JOSEPH Y NICODEMUS A DOS: A coelo sunt voces
delapse ad dolorem.
Sint oculi inmersi
fletus tempestate
et corda doloris
plena acerbitate
Sint oculi inmersi
fletus tempestate.

TIPLE I Y II A DOS: Venite, videte,
dolete ac plorate.

COROS: Festinate, properate.

JOSEPH: Accedamus, Nicodeme,
mirrae et aloes
libras eme
condiendo corpori;

hoc supremum Redemptori
gratitudini et amori
solvamus officium.
Accedamus, Nicodeme,
mirrae et aloes
libras eme
condiendo corpori.

Al empezar Nicodemus a cantar la siguiente arieta se volverán los dos de medio lado mirando compasivos la santa imagen de Nuestro Señor y sacando cada cual su pañuelo harán algunos actos de ternura enjugándose los ojos.

NICODEMUS: Accedamus, Joseph chare,
juvet lacrimari amare
contemplandum mortuum.
Hi tantisper inmoremur
ac dum singula intuemur
indulgeamus fletibus.
Accedamus, Joseph chare,
juvet lacrimari amare
contemplandum mortuum.

COROS: Qui coelum stellis vestit,
qui gramine terram,
heu! prorio nudus pendent
spoliatus amictu.

Lo siguiente cantarán Joseph y Nicodemus alternativamente, teniendo cada uno el pañuelo en la mano y volviéndose de cuando en cuando a mirar la santa imagen de Christo Señor Nuestro. Al fin de cada copla se lo aplicará a los ojos en acto de llorar.

JOSEPH: Heu! caput frontis divinae
circumfixae cingunt spinae
peracerbo vulnere!

NICODEMUS: Heu! oculi lucis fontes
ecclypsim subeunt insontes
destituti lumine.

JOSEPH: Heu! labra melle dulciora
myrrato vino amariora
facta sunt abzinthio.

NICODEMUS: Heu! os cujus fuit loquela
omnis animae medela
mutescit exanime.

JOSEPH: Heu! pectus in quo amor latet
mucronis vi apertum patet
usque ad cordis intima.

NICODEMUS: Heu! totum corpus informe
foedum plagis ac deforme
quod erat pulcherrimum.

Quedan contemplando la santa imagen de Christo Señor Nuestro llorando.

COROS: Qui coelum stellis vestit,
qui gramine terram,
heu! proprio nudus pendet
spoliatus amictu!

NICODEMUS: Cernis, ut est, sacros casus
crudeliter artus?
utque manus, divosque pedes
durissima ferri vincula ligent?

JOSEPH: Cerno confixus corda dolore. *(Llora).*

NICODEMUS: Instar erit faxi siccis
qui talia cernat vincla oculis.

JOSEPH: Heu! manent mea lumina rivis. *(Llora).*

NICODEMUS: Sintque meae inmersae lacrimarum
fonte pupillae. *(Llora).*

JOSEPH: Sed iam non fletu
nec hostis metu
moremur tremuli;
quin spe et amore
velocis flammae
curramus emuli.
Sed non iam fletu
nec hostis metu
moremur tremuli.

Mientras Joseph repite la primera parte de la sobredicha arieta cada uno por su parte se irán acercando a la cruz y en llegando a los pies de la santa imagen de Christo Señor Nuestro proseguirá:

JOSEPH: En pedes a coelo egressos
ac toties pro nobis fessos
durus chalips transfodit.

NICODEMUS: Demus his dulcem amplexum
crudelem ferreum nexum
expulsuri manibus.

Al empezar Nicodemus la sobredicha arieta besarán los pies de la santa imagen de Christo Señor Nuestro y quando dirá: Crudelem ferreum nexum *harán la acción de sacar el clavo de los pies y teniendo en las manos mirándole entrambos cantarán los siguientes versos; en el interín dos ministros, o cada cual por su lado, sacarán dos escaleras que pondrán armadas a los brazos de la cruz.*

JOSEPH: O nexum nocuam solventem
crimina mentem!

NICODEMUS: O nexum nexu pietatis corda ligantem!
Innixi scalis
seu cordis alis
volemus agiles.

Ipse Redemptor
defunctus licet
firmavit fragiles.
Innixi scalis
seu cordis alis
volemus agiles.

Irán subiendo cada cual por su escalera, cantando el siguiente duo:

JOSEPH Y NICODEMUS A DOS: Ascendo, sequor,
o Iesu, precor,
amantes adjuva.

COROS: Qui coelum stellis vestit,
qui gramine terram.
Heu! proprio nudus pendet
spoliatus amictu.

Mientras el coro canta los sobredichos versos, los ministros serán puntuales en dar la toalla a Joseph y Nicodemus con que ceñirán el cuerpo de Christo Nuestro Señor para bajarle a su tiempo de la cruz; después sobre una fuente darán un martillo a Joseph, que teniéndole en la mano cantará la siguiente arieta, y a cada vez que repetirá aquellas palabras: clavum trudo *dará golpe con el martillo para sacar el clavo.*

JOSEPH: A dextra, quae coelum fecit
ac tartara tremefecit,
clavum trudo malleo.

Mientras, el coro canta los siguientes versos:

COROS: O dulcis clavus,
o mellis favus,
quo mens dulcescit.

Dejará el martillo sobre la fuente, tomará las tenazas, sacará el clavo de la mano derecha de Christo Señor Nuestro, dejará las tenazas y teniendo el clavo en la mano, aplicándoselo al pecho en acto de fervoroso afecto, cantará lo siguiente:

JOSEPH: Quis mihi det figi sacro hoc
mea viscera clavo?

Los ministros ya han de haber dado el martillo a Nicodemus que, teniéndole en la mano, cantará la siguiente arieta, y cada vez que repetirá aquellas palabras: ferrum pello *dará golpe* ut supra.

NICODEMUS: A laeva, quae nos construxit
et ab inferis educit
ferrum pello ictibus.

Mientras los coros cantan los siguientes versos hará lo mismo del martillo, tenazas y clavo, como está dicho de Joseph.

COROS: O ferrum suave
quo mundor a labe
feralis noxae.

Nicodemus, con el clavo en la mano aplicándoselo al pecho, dirá:

NICODEMUS: Quis mihi transadigi dabit
hoc mea pectora ferro?

Al mismo paso que con toda veneración bajarán de la cruz la santa imagen de Christo Señor Nuestro, bajarán Joseph y Nicodemus de sus escaleras acompañando el santo cuerpo hasta ponerle en el sepulcro diciendo:

JOSEPH: Modo linteis subcinctum
mundi lumen jam extinctum
e cruce deponimus.

NICODEMUS: Aromaticis pigmentis
condimus corpus ponentis
pro nobis animam.

Puesta la santa imagen de Christo Nuestro Señor sobre el sepulcro Joseph y Nicodemus tomarán una toalla o velo y cubriéndolo, dirán:

JOSEPH Y NICODEMUS A DOS: Ac in sepulcro condendum
providimus involvendum
hac munda sindone.
Ergo, o fidelis, memento
quod iacet in monumento
qui expiravit in tormento
ut a te propellat mortem
ac beatam donet sortem
deitatisque consortem
faciat per secula. Amen.

A. C. M., sense signatura. Llibret que porta a la coberta el text fins a (a). Al peu diu: Reimpreso en la imprenta de Pedro Antonio Capó, año 1749. *15×10 cms., 13 pàgines. Al final:* Imprimatur Torres Vic. Gen. et Offic.